

azt a domokosiak a XVI. század elején már mint zsolozsmás szöveget forgatták.

A füzet aztán közli a kilenc lectionának három magyar fordítását: az Illyés Andrásnál (*Keresztyéni életnek példája*, Nagyszombat, 1707. V., 130—132.) olvashatót, a Pray által felhasznált XVIII. századbeli töredéket és azt, amelyet Németh Imre készített és közölt 1930-ban. (Németh-Korbély: *Árpád-házi Boldog Margit régi zsolozsmája*. 1930. 15—23. l.)

Mások a Bollandistáknál olvasható Garinus-féle kisebb szerkezetet használták föl lectiók céljaira. Batthyány Ignác erdélyi püspök 1789-ben kieszközte VI. Pius pápánál, hogy egyházmegyéje Margit ünnepét saját zsolozsmával ünnepelhesse. Az új lectiók az ez alkalommal szerkesztett új officiumhoz készültek, azonban idővel a zsolozsmával együtt más egyházmegyek használatába is átkerültek és 1915 óta minden magyar egyházmegye papi zsolozsmájában helyet foglalnak mint a II. nocturnus három lectiója. Timár a rövid szöveget az *Officia propria Regni Hungariae* 1916-iki kiadásából közli és két magyar fordítást csatol hozzá: egyet Scitovszky János (*Szentelek élete*, Pécs, 1844. 185—186. l.), egy másikat Cziráky Gyula kalocsai egyházmegyei pap tollából. (*Árpád-házi Boldog Margit*, Kalocsa, 1907. 75—78. l.)

Végül mint függelék a legendaszövegeket egy német szerkezet rekeszti be: Zittardus Konrád dömés rendfőnök *Kurtze Chronicájából* (Dillingen, 1596. 158—162. l.): a nyomtatásban megjelent első Margit-legenda, ugyancsak a Garinus kisebb szerkezetéből kivonva.

A füzet többi része a Margit-zsolozsmák imádságszövegeit öleli fel; mindössze a 14—16. lapon olvasható még egy legendás szöveg: a dominikánus szerzet 1885 óta használt új lectiói. A rövid olvasmány ékes latinsággal van írva és mint maga mondja, «ex processu Apostolico pro Canonizatione et aliis monumentis» van formálva.

Látható: az összegyűjtött könnyű fajsúlyú anyag semmivel sem járul a korábbi hagyományokhoz, de irodalomtörténeti tudásunkat sem igen viszi előbbre. Mint zsolozsmatörténeti adalékok sorozata kétségtelenül több figyelmet érdemel. Közlése pontos, kifogástalan; a bibliográfiára éppúgy, mint Timár Kálmán egyéb munkáiban, kiváló gond van fordítva.

HORVÁTH CYRILL.

Doktori értekezések 1932—33-ban.

(Második, bef. közlemény.)

A budapesti egyetemen.

12. Szimon Béla: *Kisfaludy Sándor írói köre*: Budapest, 1933. 8-r., 131 l. — Kisfaludy Sándornak és a veletartó dunántúli írónak Kazinczy ellen vívott harcait és ezeknek két gyújtópontját vizsgálja. (Az egyik a nyelvújítás, a másik a kritika kérdése.) Mindkét résznek ugyanaz a hibája: kevesebb több lett volna. Bőséges, fárasztó idézetek áráni, amelyek a dolgot unalmassá teszik, jut el eredményeihez, s ezek vonalait sem tudja eléggé élesekre vésni, mert módszere kezdetleges, felsorolásokból fejti ki következtetéseit, s azok nem is találóak. A dolgozat második fele a kritika

jogosultságának kérdésében vívott küzdelem rajza, valamivel találébb és jobb. Helyesen élezi ki, hogy a dunántúliakat az irodalom nemzeti hivatásának tudata helytelen irányba terelte: ők a hazafias szándéknak követeltek tiszteletet, Kazinczy pedig nem az író törekvéseit, hanem magukat a munkákat bírálta és jogosan hirdette, hogy a szerző hazafisága nem javítja meg a rossz munkát. — A dolgozat címe nem talál a tárgyhoz; Kisfaludy «írói körének» csak annyi szerep jut, hogy Kisfaludy Sándorén kívül a többi dunántúli író nyilatkozatait is felsorolgatja.

13. *Czeiner Géza: Szigligeti társadalmi vígjátékai.* Budapest, 1932. 8-r., 35 l. — Elevenen megírt dolgozat; legnagyobb hibája, hogy modoros egymásutánban tárgyalja anyagát: tartalomismertetés, az egykorú kritika álláspontja, a dráma értékének rövid megállapítása. Czeiner tud írni és van szeme egynek-másnak meglátásához; Gyulai és Bayer munkáin kívül leginkább Császár egyetemelőadásaira támaszkodik. Megmutatja Szigligeti küzdelmét, hogy a helyzeti komikumból hogyan próbál (többnyire sikertelenül) a jellemvígjátékig emelkedni, s igazolja érdemét, hogy a Kisfaludy Károly után lehangyatlott társadalmi vígjátékba újból életet vitt és fejlődést teremtett. Végül, megtalálta Szigligeti két elveszettnek vélt vígjátékát, az *Április bolondját* és a *Lári fírit*.

14. *Nobl Ilona: Shakespeare hatása Szigligeti tragédiáira.* Pécs, 1932. 8-r., 73 l. — A szerző nagy szorgalommal kutatja Sh. hatását Szigligeti tragédiáiban. Sok új anyagot gyűjtött össze, néhol meglepő kis párhuzamokra mutat rá s igazolja azt, ami elkerülhetetlen volt: hogy a termékeny drámaíró és kitűnő színigazgató megújra átélte Sh. alkotásait. Sh. hatásának természetszerűen legérzékenyebben Szigligeti drámáiban kellett megmutatkoznia. A disszertációnak ez a szorgalmas anyaggyűjtés is érdeme. De ezen felül is emelkedik: tudja és megmutatja, hogy az a fontosabb, amit Szigligeti Sh. művészetének egészéből, drámatechnikai alakításából, jellemrajzaiból és nem utolsónak drámai nyelvéből és stílusából tanult, az anyaggyűjtésen kívül tehát jó szempontok és néhány helyes észrevétel is használhatóvá teszik a dolgozatot.

15. *Oravecz Eleonóra: Az ötvenes évek kritikájának története folyóiratokban és a napilapokban.* Győr, 1932. 8-r., 83 l. — A múlt század második felének kritikai iránya az ötvenes években kezd kialakulni. A valóság eszményítése mint művészi cél, eszme, nyelv és forma harmóniája, tárgyilagosság és tiszta etikai érzés ekkor teremtik meg a magyar léleknek leginkább megfelelő kritikai szemléletet. Gyulai és Salamon vezéri szerepe ekkor kezd kibontakozni, szilárd elvi álláspontuk irányt szab irodalmunk alakulásának is. Oravecz doktori értekezése ügyesen mutatja be az átmenetet a negyvenes évek romantikus levegőjéből és a Petőfi-utánzás világából a költő realizmus korába. A folyóiratok és napilapok kritikáiban meglátja a lényegeset, a fejlődés vonalát.

16. *Lakatos László: Tóth Lőrinc (1814—1903).* Győr, é. n., 8-r., 63 l. — Egy, az imént még köztünk élt olyan író életrajza, aki Kisfaludy Károlyt még ismerhette, 21 éves korában akadémikus volt, s alig egy emberöltővel ezelőtt a Kúria tanácselnöke. Olyan távlat, amelyre Szemere Pál óta kevés más példa esik; még Jókaié sem ér föl vele. Az irodalomban

kevés érték maradt utána, de kortörténeti szempontból valamennyi figyelemreméltó és szerény útjelzője szellemi fejlődésünk történetének. Lakatos disszertációja a jobbak közül való. Az életrajz érdekes, elevenen festi meg az embert is, mozgalmas pályáját is; a költőről nagy önmérséklettel szól, ítéletei tárgyilagosak és helyesek. Egy-két stilusbeli fogyatékosága zavar, adataiban is van tévedés, de egészében jó alapvetés.

A szegedi egyetemen.

17. *Tóth Emöke: Voltaire Henriade-ja és a magyar irodalom.* Szeged, 1933. N. 8-r., 62 l. — Az *Henriade* hatása irodalmunkra eddig sem volt ismeretlen. A szerző nem is törekszik új eredményekre, csupán összefoglaló képet próbál adni róla. Előbb az eposz fordításait ismerteti, a dolgozat második része eredeti műveinkben mutatja ki a H. hatását. Újat itt sem mond, de bőséges párhuzamokkal egészíti ki eddigi ismereteinket. Kár, hogy nem azt fejt ki alaposabban, amire a befejezésben rámutat: hogyan alakítja át a felvilágosodás ideológiája a H.-on keresztül epikánkat.

18. *Juharos Ferenc: A magyarországi jezsuita iskoladrámák története.* Szeged, 1933. N. 8-r., 142 l. — Nagyon derék, komoly összefoglaló munka; sok jóakarattal és nagy szorgalommal ismerteti jezsuita iskoladrámáinkat, az első nyomoktól, latin címeiktől, a magyarnyelvű ránkmaradt teljes szövegekig. Sajnos, többnyire csak budapesti nagy könyvtáraink kézirataiig juthatott el, többi adatai másodkézből valók. Vannak hiányai, hibái is. Nagyobb összefüggésekre sem terjed ki, s a cím nem talál a tartalomhoz: nem történetét, csak jegyzékét adja (s részben tartalmi ismertetését) a műveknek — a rövid bevezetések nem pótolják a lényegét. Mint jegyzék azonban pótlásokkal és helyesbítésekkel nagyon jól használható munka, szükség volt rá.

KEREKES EMIL.

Horvát István Magyar irodalomtörténete. Kiadta: *Pap Károly.* Magyar Irodalmi Ritkaságok. 28. sz. Budapest, é. n. (1934.) 146 l.

Mostanában több összefoglaló irodalomtörténeti munka jelent meg nálunk, bizonyosságul annak, hogy a mi tudományunk terén is időszerűvé vált a szintézis feladata. Mi magyarok a problémák elméleti megvitatása helyett inkább a tudományos feladat gyakorlati megoldására szeretünk vállalkozni, abból a helyes meggondolásból indulva ki, hogy a gyakorlati megoldás úgyis világosan elárulja az alapul szolgáló elméleti álláspontot s mindjárt próbáját is adja annak, vajon ez az alap eléggé szilárd, vagy eléggé újszerű-e. Legutóbbi e nemű munkáink (Pintér, Farkas, Szerb művei) megjelenése meglehetősen élénk eszmecsere-t is ébresztett kritikai folyóiratainkban, sőt a napisajtóban is; a művelt olvasóközönség is érdeklődni kezd irodalmunk egységes szempontú, áttekinthető vizsgálatára és értékelésére.

Irodalomtörténetünk mai fejlettségének legszemléletesebb mérőeszköze a kezdet kezdetével való összehasonlítás. Ebből a szempontból történeti érdekességet nyer az a munka, amely a Magyar Irodalmi Ritkaságok c. vállalat 28. számú kiadványaként jelent meg. Horvát István *Magyar irodalomtörténete* ez.

Horvát 1830-tól kezdve a magyar nyelv és irodalom tanára volt a pesti egyetemen. E minőségében diktálta le hallgatói számára irodalmunknak azt a történeti áttekintését, amely egy évszázadnyi lappangás után csak most jelent meg nyomtatásban. Horvátot a szükség kényszerítette e munka összeállítására: az egyetemi ifjúság számára nélkülözhetetlen volt már egy irodalomtörténeti rendszeres tájékoztató. A legrégebb időkől a M. T. Akadémia megalapításáig kíséri figyelemmel szerzőnk a magyar irodalom történetét. E nemű munka magyar nyelven csak egy előzte meg Horvát diktátumát: a Pápay Sámuelé (1808), de ez túlnyomó részben a magyar nyelv rendszerének ismertetése, ehhez képest tehát Horvát munkája — művelődéstörténeti háttérű irodalomszemléletével — haladást jelent. Viszont a Toldy Ferenc igen értékes, de német nyelvű vázlatát (*Handbuch*... 1828), noha később keletkezett ennél, tudományos színvonal és kritikai érettség tekintében meg sem közelíti. De talán éppen így válik érdekessé ez a posthumus kiadvány. A lelkes és fáradhatatlan Horvát István munkájának gyaroltságain át tudjuk csak igazán méltányolni a Toldy Ferenc nagyságát. Pápay és Horvát érdemes előfutárok — tudományunk igazi alapvetése Toldy nevéhez fűződik.

Horvát irodalomtörténeti diktátuma abban a szövegben került most kiadásra, amelyet Horvát egyik kiváló hallgatója, Pauler Tivadar írt le magának. Ez a gondos jegyzet családi hagyatékként jutott Pap Károly egyetemi tanár birtokába. Ő bocsátotta sajtó alá, miután lapalji magyarázó jegyzetekkel látta el és becses bevezetést írt eléje. Ez a bevezetés takarékos terjedelmű, mégis minden lényeges vonatkozásban alaposan és igazságosan tisztázza a kiadvánnyal kapcsolatos kérdéseket. A szaktudós körültekintő biztosságával helyezi a kellő távlatba a száz év előtti egyetemi tanári produkciót, amely azonban ma már alig több, mint irodalomtörténeti kuriózum.

ZSIGMÓND FERENC.

Ortutay Gyula: Tömörkény István. Szeged, Magyar Irodalomtörténeti Intézet, 1934. 8-r. 141 l.

Egy írói életmunka méltatásának módszeres példáját adja a kis kötet, Tömörkényt korának, kortársainak és környezetének megvilágításában mutatja be s végül — a legmegbecsülendőbb törekvés — T. stílusának vizsgálatát végzi el részletesen, mindenre kiterjeszkedve. Csakhogy ennél a dolgozatnál van egy «de» és ennek fölemlítése e hibái ellenére is tehetségesen megírt dolgozatnál nemcsak kötelességünk, hanem időszerű is. Ortutay doktori értekezése ugyanis hemzseg a jelszavaktól és a módszeresnek látszó kitételektől, a nélkül, hogy azok súlyt jelentő elmélyítésére még csak gondolna is. Így naiv lokálpatriotizmus a szerző fogalmazásában Tömörkényt mint a szegedi életstílus (?) képviselőjét elének állítani — a tételt nem tudjuk plasztikusan elképzelni. És hasonlóan csak jelszavas az említett stílusvizsgálat is, nem egyszer a mindenáron újat mondani akaró meghatározások sorozatával. (Pl. személytelen objektivitás!?) A dolgozatról az összbenyomás a következő: szépen, hangulatosan megírt frás, de tudományos eredményei még kiigazításra szorulnak.

KENYERES IMRE.

Goiten György: Móra Ferenc az író. A pécsi egyetem Magyar Intézetében készült dolgozat. Kaposvár, szerző kiadása, 1934. 8-r. 63 l.

Ez a dolgozat, amint az előszóból mindjárt kiderül, még Móra életében készült. Lehető élő íróról bölcsészdoktori, tehát minden ízében tudományos szempontú és módszerű értékezést írni? A kérdés elvi eldöntését a jelen esetben sajnos maga Móra Ferenc odázta el korai halálával — a nélkül, hogy ezzel Goiten helyzetén könnyített volna, akinek kezét az eleven írói tekintély iránti tapintat és a jelen eseményeivel szemben szokásos tanácsatlanság eleve megkötötte.

Meggyőződésem, — amint azt egy alkalmi dolgozatomban ki is fejtettem — hogy Móra hálásabb alkalom esztétikai, mint irodalomtörténeti fejtegetésre. Goitennek azonban a széptani elemzés sem erős oldala, s így Móra egyik-másik írói jellemvonásának megemlítése mellett általában megelégedett azzal, hogy csokorba gyűjtötte Móra írói pályájára és műveire vonatkozó ismereteinket; kellemesen folyó előadásban, kiszínezve és kiegészítve az író hangulatos önvallomásaival.

A dolgozatot gondos könyvészet rekeszti be. Persze a túlságosan időszzerű munkák végzete Goitent is utolérte — a dolgozat kinyomatása óta megjelent Móra-méltatások sok tekintetben avulttá tették ezt a bibliográfiát.

SOLT ANDOR.

Károly Pál: A Kerepesi-úti temető költészete. Sírversek, sírfeliratok. Budapest, szerző kiadása, 1934. 8-r. 484 l.

Sokféle furcsasága van az életnek: ezek közé tartozik a szerző «szenvédélye» is, összegyűjteni a Kerepesi-úti temető valamennyi sírfeliratát. Először a költői alkotásokat és idézeteket írja össze, majd a világháború hősi halottainak emlékét őrző költői és prózai feliratokat, azután a szinte végeláthatatlan prózai feliratokat (még a legsemmitmondóbbakat is, mint: «18 évet élt...»), végül a latin nyelvűeket. Irodalmi szempontból természetesen csak a verses feliratok érdekesek — ezek sem mind, hiszen a fájó emlékezés igen sok bosszantó kénrímnek lett a szülőanyja. Még művelődéstörténeti értéke sincs ezeknek a friss sírokon támadt idézeteknek, rímeknek. A szerző minden halotról és minden versszerzőről lehetőség szerint adatokat és jellemzést nyújt: még Petőfit, Aranyt és Tompát is úgy mutatja be olvasóinak, mintha sohasem hallottak volna róluk s az ő kötelessége lenne megmondani három-négy sorban: ki is volt hát Petőfi? Az bizonyos, hogy nem kis önérzettel tekint gyűjtő-munkájára, «örök büszkeségére» szolgál, hogy Kozma Andor felfigyelt rá — és jelentőségének erős túlbecsülése okozza, hogy az epigrammával szemben külön «műfajt», a *sírversköltészetet* akarja kihalásítani a nagyon is szétparcellázott poétikából. De hiányos elméleti felkészültsége nem jogosítja fel elméleti feladat megoldására.

HARASZTHY GYULA.